

Dr. Balogh Elemér

Magyarország külföldi adósságai

Hazánk külföldi adósságai már sok év óta súlyos megterhelést jelentenek az országnak és népének. Ezek kihatottak a demokratikus átalakításra a lehetőségek megnyílása óta súlyosan megterhelte. Sok feszültség és sikertelenség is az elmúlt évben is részben, sőt sok tekintetben túlnyomó részben erre vezethetők vissza, ha ez sok esetben nem is volt közvetlenül kimutatható, nem tűnt ki sokak számára. De a külföldi adósságok terhei viselésének következményei egyre súlyosabbak lesznek, és hosszú évekre, sőt évtizedekre akadályozzák az ország műszaki fejlődését, a szükséges infrastruktúra kiépítését és azt, hogy szociális intézményei belátható időn belül megközelítsék a fejlett országok színvonalát, amely szükséges ahhoz, hogy a fejlett országok közösségének hasznos, sőt egyáltalán tagjává válhasson.

Ezért a külföldi adósságok elengedésére, illetve azok tetemes csökkentésére kell törekedni.

A cél lenne:

1. Az adósságok teljes elengedése.
2. Legalábbis a kamatok lehetőleg utólagos elengedése, tehát Magyarország eddig teljesített törlesztéseit teljes egészében a tőketartozásra számításuk be.
3. Magyarország csak a felvett összeget és annak az infláció folytán bekövetkezett értékcsökkenését legyen köteles megfizetni, s azt visszamenőleg annak megfelelően számolják el. Ellenkező esetben tulajdonképpen a kölcsönt folyósítók a Magyarországra a Szovjetunió által rákényszerített hibás gazdasági rendszer és a szovjet imperializmus kiszolgálása miatt felvett kölcsönökön keresnek, amely mintegy káronszerzésnek minősül, és méltány-

talanul szerzett haszonnak minősíthető, mert ez a helyzet a nyugati országok hibájából állott elő. A kamatok utólagos elengedése esetén (2. pont) már ki volna egyenlítve hazánk külföldi adóssága, mert az általam ismert adatok szerint már lényegesen többet fizetett ki hazánk a kamatokra, mint a felvett kölcsön. A 3. pontban foglalt megoldás tekintetében nem állnak pontosan adatok rendelkezésre, és az csak egy komoly számítások útján lennének megállapíthatók, de valószínűleg az adósság zöme vagy éppen teljes egésze, egész összege ki volna egyenlítve. Így tehát a kormányhitelek esetében a kölcsönt folyósító országok közvetlenül, a bankkölcsönök esetében pedig a bankok által az államuknak fizetett adók útján közvetve még keresnek, illetve a jövőben is keresni fognak azon, hogy kormányaik hibás külpolitikát folytatott a kölcsönt felvevő Magyarországgal szemben.

4. Ha az 1.-3. pontban írottak elérése nem volna lehetséges, akkor arra kellene törekedni, hogy a *nyugati kormányok, államok vegyék át néhány évre Magyarország kamatterheinek viselését*, hogy néhány évig a magyar külföldi adósságállomány növekedése nélkül kifejleszthesse a gazdaságot, amely már azután képes lehetne az adósság megfizetésére.

Magyarország fenti kérésének még az is jogos indoka lenne, hogy hazánk a *rendszerváltás óta felvett kölcsönöket* lényegében *a kamatterhek viselése miatt volt kénytelen felvenni*, tehát nem az ország fejlesztését, beruházásokat szolgálták azok.

Magyarország felvázolt kérésének komoly történelmi és *politikai indokai* vannak:

Magyarország történelme során rendkívül sok áldozatot hozott a *nyugati világ alapvető értékeinek megvédésében*, de maga is részt vett, hozzájárult a nyugati kultúra megteremtésében. A tatárjárás, majd a törökudulás, török támadás idején nemcsak óriási áldozatokat hozott, hanem óriási vérvesztéseket is szenvedett, amelyek következtében később már nem volt elég erős a saját jogos érdekeinek megvédéséhez.

Az 1848-49-es szabadságharc idején nem kapott számottevő, hathatós támogatást az akkori demokratikus országoktól, annak ellenére, hogy a saját erejéből Magyarország már akkor nagy lépéseket tett a demokratikus, humanista jogállam megteremtése terén. Így leverték a magyar szabadságharcot. Ezért Magyarország akkori képviselői kényszerítve érezték magukat arra, hogy 1867-ben egy olyan kompromisszumot kössenek a Habsburg uralkodóházzal, amely Magyarország sorsát külpolitikailag Ausztria és a Habsburg uralkodóházhoz kötötte.

Így sodródott bele Magyarország az Osztrák-Magyar Monarchia részeként az I. világháborúba, amely után egy lényegében demokratikus kormány alakult, amely bár tapasztalatlan volt, de a nehéz körülmények ellenére is egy demokratikus, humanista alapelveken nyugvó jogállamot törekedett felépíteni. Ezt a kormányt azonban a nyugati demokratikus országok nem támogatták, sőt – elsősorban Franciaország – olyan politikát folytatott, amelynek következtében ez a kormányrendszer megbukott, és egy kommunista rendszer jutott uralomra Magyarországon. Ennek ellenhatására egy tekintélyuralmi rendszer jött létre, amely bár parlamentáris volt, de nem volt valóban demokratikus rendszer.

Az igazságtalanul megvont határok folytán a magyarság egyharmada került idegen uralom alá a szomszédos államok területére. Ez hátrányosan befolyásolta egy valóban demokratikus rendszer kialakulását Magyarországon. Ennek ellenére hazánk a II. világháború idején sok humánus intézkedést tett, annak ellenére, hogy a Náci-Németország közelsége miatt, azzal kényszerűen szoros kapcsolatokat tartott fenn, s majd részben a revíziós törekvései miatt is később szövetségessé vált. Így 1939-ben nem volt hajlandó átengedni a német csapatokat a Lengyelország elleni hadjárat idején, de még inkább Magyarország javára tudható be, hogy mintegy *140 ezer lengyel menekültet fogadott be, s azokat nemcsak hogy nem volt hajlandó kiszolgáltatni a Náci-Németországnak, hanem azokkal nagyon barátságosan bánt, sőt*

a továbbjutásukat elősegítette. Így a Nyugatra került fegyverforgató képes lengyel egyének részt vehettek a háborúban, s különösen Anglia megvédésében számottevő szerepet játszottak. *Magyarország abban az időben sok más üldözöttnek is menedéket nyújtott.* Így mintegy ezer francia, sok belga, holland és angol hadifogoly talált menedéket Magyarországon. *Rajtuk kívül befogadott Magyarország még sok üldözött zsidót is, így Ausztriából, Berlinből, Szlovákiából, sőt még a megszállt Szerbiából is. A magyarországi zsidóság helyzete a legjobb volt a Náci-Németország hatalmi körébe tartozó országok között, egészen Magyarország 1944 márciusában történt megszállásáig.* A vidéki zsidóságot a Náci-Németországba szállították, a náci-német hatalom deportálta, de 1944 júliusában Horthy kormányzó megtiltotta a Budapesten tartózkodó zsidóság elszállítását. Ezt a magyar közvélemény széles rétegei is támogatták. Így volt megmenthető a budapesti zsidóság túlnyomó része. Újabb elszállításuk, illetve a zsidó személyek megőlése csak a Náci-Németország által a hatalomba behelyezett nyilas kormányzat idején kezdődött újra. A szovjet csapatok előrenyomulása miatt azonban már nem sok idő maradt erre, de *több magyar hatóság továbbra is igyekezett megakadályozni a zsidók elszállítását és meggyilkolását, s ebben ismét igen sok magánszemély és intézmény – annak súlyos veszélyeit is vállalva – közreműködött.* Magyarország ezen humánus magatartását azonban a béketárgyalások során sajnos nem vették figyelembe. A II. világháború után Magyarországon egy demokratikus kormányzat alakult a szovjet nyomás ellenére. Magyarországon volt a *leghosszabb és legszívósabb ellenállás a kommunista hatalomátvétel ellen, így az csak 1948 végén, pontosabban 1949 február-márciusban fejeződött be. Sztálin halála után Magyarországon volt a legnagyobb méretű liberalizálódás, s az első tiltakozás 1955 végén, tehát még a XX. szovjet pártkongresszus előtt.*

Az 1956-os forradalom óriási áldozatokba került Magyarország népének, de általában a magyarságnak is. A katonai erővel tör-

tént elnyomása ellenére is megrendítette az egész kommunista rendszert, a kommunizmus erőit szerte a világban. Helyenként visszaszorították a kommunistákat, más helyen megakasztotta az előretörésüket. A kommunista pártokat belülről is megrendítette. Több csehszlovák kommunista, de már néhány volt szovjet kommunista is kinyilvánította, hogy a magyar forradalom nyitotta ki a szemüket. Tehát az erjedési folyamatot megindította, illetve meggyorsította a kommunista pártokon belül is. Ez vezetett azután a néhány évvel ezelőtt bekövetkezett változásokhoz. A magyar forradalom és szabadságharc leverése a nyugati hatalmak, elsősorban az USA, Anglia és Franciaország hibás politikájának volt a következménye. Ez nemcsak Magyarországnak okozott súlyos károkat, hanem sok évre meghosszabbította a kommunista rendszer fennmaradását. Ha a Szovjetunióknak nem lett volna meg a lehetősége a magyar forradalom leverésére, akkor a kommunista rendszer néhány évvel ezelőtt bekövetkezett bukása lényegesen előbb következett volna be, amikor még egy demokratikus rendszer létrehozására, helyreállítása a kelet-európai országokban még lényegesen könnyebb lett volna, de egyben a szociális piacgazdaság megteremtése is.

A magyar forradalom tapasztalatai és a közvélemény nyomására, amikor ez lehetségessé vált, *ismét egy liberalizálási folyamat indult meg hazánkban*, amely azután Lengyelországgal együtt a legmesszebb ment (eltekintve a „prágai tavasz” viszonylag rövid idejétől.)

A liberalizálódási folyamathoz az anyagi helyzet javulásával kellett együtt járnia, de nemcsak ehhez, hanem ahhoz, hogy a Szovjetunió ezt Magyarországnak megengedje, szükség volt a nyugati kölcsönökre. Így ugyanis Magyarország a Szovjetunió számára hasznos teljesítményeket tudott nyújtani, tehát abból közvetlen haszna származott, s így ezért engedte meg Magyarországnak a lépésről-lépésre tett reformokat.

A fokozatos reformok folytán alakult ki az a helyzet, amely a demokratikus rendszerek megvalósításához megnyitották az

utat. *Gorbacsov uralomra jutása is a magyarországi és lengyelországi reformok folyamánya*, illetve azok abban jelentős mértékben közre hatottak. Az 1989/90-ben bekövetkezett átalakulások az időközben megszűnt NDK-ban, Csehszlovákiában, Bulgáriában és Romániában, majd később Albániában nem tekintették egyszerűen Gorbacsov hatalomra jutása következményének, mert Gorbacsov már 1985-ben az SZKP főtitkára lett, de az előbb említett országokban mégsem történtek lényeges változások 1989 őszéig. Ezek annak voltak a következményei, hogy Magyarország megnyitotta a nyugati határait és kiengedte az NDK-ból hazánkban tartózkodó turistákat. Ezért vált a Szovjetunió még engedékenyebbé, s az egész európai kommunista rendszer összeomlott.

Így elmondható, hogy a *III. világháború veszélye elmúlt, s hozzátehető, hogy Magyarország lényeges szerepet játszott abban, hogy a III. világháború „megtakaríthatóvá vált” a világ számára*. Az előbb vázoltak bekövetkezése óta *Magyarország és annak népe újabb áldozatokat volt kénytelen hozni az emberiség elveinek jegyében és a demokratikus országok kívánságának teljesítése jegyében*. A volt Jugoszláviából sok tízezer menekült érkezett hazánkba, akiknek nagyobb része nem is volt magyar nemzetiségű. Bár hazánk bizonyos anyagi támogatást kapott a költségek fedezésére külföldről, de az közel sem fedezi az azzal járó költségeket. *Még nagyobb megterhelést jelent Magyarországnak az elrendelt embargó betartása*, amely folytán hazánk évente kb. egy milliárd dollár jövedelemtől esik el, és további költségei is származnak annak betartásából. *Tekintve, hogy Magyarországnak óriási külföldi adósságai vannak és annak kamatait sem tudja a saját erejéből, bevételeiből törleszteni, ezért újabb kölcsönöket kénytelen felvenni*, és az elmaradt jövedelem miatt növekvő kamatterheit is így viselnie kell, tehát évente újabb kamatos kamatok is terhelik. Ezért hazánk pénzügyi helyzete kedvezőtlen, így *csak magasabb kamatokra kap hitelt*, mint egyébként arra lehetősége lenne, ha nem hárulnának rá a költsé-

gek és nem terhelnék ezek a jövedelemkiesések a volt Jugoszláviában előállott válság miatt, amelynek bekövetkezésében Magyarország egyáltalán nem hibáztatható, hanem az egyre gyakrabban hallható vélemények szerint azokért a kölcsönt folyósító nyugati hatalmakat terhelheti a felelősség. Ez is egy további indok Magyarországnak a bevezetőben vázolt kérésének teljesítésére.

A kölcsönöket a hivatalos nyilatkozatok szerint legalább is túlnyomó részben *magánbankok nyújtották Magyarországnak*. Ezért annak elengedése, illetve mérséklése esetén a külföldi államoknak kellene átvállalniuk. Az az érv, hogy Lengyelország esetében ez könnyebb, mert nekik az államok nyújtották a kölcsönöket, nem elfogadható, mert nem sok különbség van aközött, hogy valaki az általa adott kölcsönöket engedje el, vagy a más intézmények által adottakat vállalja át. Egyébként is ezeket a kölcsönöket – *minden bizonnyal – állami garanciával* adták ezek a magánbankoknak.

Több ízben előfordult már a történelemben, éppen a mi korunkban is, hogy *politikai érdekért megjutalmaztak egyes országokat*, s még hozzá nemcsak anyagiakkal, amelyek más népeknek nem igen csorbítják a jogaikat, *hanem területekkel is, éppen a mi kárunkra*. Magyarország adósság-elengedési kérelme azért sem lenne méltánytalan, mert azok az országok, amelyeknek a részvétele ebben az akcióban elvárható lenne, *lényegesen gazdagabbak, mint hazánk*. Ezt a kérdést a nyugati demokratikus államoknak közösen kellene megoldaniuk egymás között elosztva annak terheit.

Az az aggály, hogy ha Magyarország az adósság elengedését, illetve mérséklését kérné, *csökkentené a hitelképességet nem helytálló*, mert az más helyzet lenne, ha hazánk egyszerűen megtagadná, vagy fizetéképtelenségre való hivatkozással nem volna hajlandó az adósságait megfizetni. *Ha Magyarországnak mérsékeltnék, illetve kiegyenlítettnek ismernék el az adósságait, akkor éppen megnövekedne a hitelképesség-*

ge, és megnövelné a külföldi beruházások érdeklődését. Így Csehszlovákiával összehasonlítva több nyugati gazdasági szakember arra hivatkozott, hogy Csehszlovákiának kedvezőbbek az esélyei Nyugaton, mert kevesebb adóssága van, mint hazánknak.

Az az elvárás, amely szerint a nyugati államoknak kellene felajánlani hazánknak a fentiek alapján adósságaink elengedését, mérséklését, illetve a javaslatom 3. pontja szerinti újra elszámolását, egyáltalán nem alaptalan. A magánéletben is elvárnák, hogy hasonló esetben egy hitelező, aki hibákat követett el egy adóssal szemben, a hibák is hozzájárultak ahhoz, hogy abba a helyzetbe került, hogy az adós a kölcsönök felvette, sőt az adósnak nyújtott kölcsönök végző soron az ő érdekében kedvezően hatottak és az neki jelentős segítséget nyújtott és sok bajtól kímélte meg őt, hasonlóan járjon el, s maga ajánlja fel azt.

A nyugati államférfiaknak és kormányoknak gondolkodniuk kellene arra, hogy minden bizonnyal nem ez lesz az utolsó eset a történelemben, hogy a demokratikus, az emberi szabadságra és az emberi jogokra épülő társadalmi rendszerek számára fontos lehet a támogatás más országok, népek részéről, s magatartásuknak, politikai döntésüknek Magyarország ügyében meglesz a maga hatása a jövőben, *s befolyásolni fogja ez a társadalom légkörét, az egyes emberek magatartását is*, mert a világ, a társadalom bajainak, gondjainak jelentős részben erkölcsi okai vannak. Ha az emberek a politikai életben azt látnák, hogy abban az erkölcsi kötelezettség elveit követik, akkor remélhető, hogy a kisebb-nagyobb csoportok és az egyes emberek is inkább fogják magatartásukban követni azokat.

Hazánk külföldi tartozásainak az előbb vázolt alapon történő elengedésének, rendezésének, annak anyagi vonatkozásaiban túlmenő követelményei is lennének.

Fontos ugyanis az adósság elengedésének, illetve rendezésének az indoka is, mert ha Magyarország történelmi-politikai érdemei alapján

történne, ez hazánk tekintélyét, politikai súlyát is növelné. Ez kihatna a határon túli kisebbségek helyzetére is, mert a kisebbségek érdekében való fellépésre is hazánknak ez kedvezőbb lehetőségeket biztosítana.

De előnyös lenne azért is, mert ha Magyarország adósságainak engedését, illetve mérséklését megfelelő teljesítőképesség hiányára való hivatkozással kérné, akkor fennállna annak a veszélye, hogy ha Magyarország a kisebbségi sorban élő magyarságnak anyagi segítséget nyújtana, egyes szomszédos országok azzal támadhatnák hazánkat, hogy az más államok engedékenysége, nagyvonalúsága folytán megtakarított pénzből teszi ezt, s esetleg még visszaéléssel is vádolhatnák, támadhatnák Magyarországot. Nagyon célszerű lenne először az előbb vázolt alapon kérni az adósság rendezését, mert ha a teljesítőképesség hiányára való hivatkozással kérnék azt, s az sikertelen lenne, ez nem vezetne megfelelő eredményre, akkor azután már különösen hatna a történelmi-politikai érdekekre alapozott kérése Magyarországnak.

De előnyös lenne ez Magyarország adósságainak rendezésében, mérséklésében résztvevő, áldozatokat vállaló államoknak is, mert így erkölcsi érdekekre hivatkozhatnának, példamutató erkölcsi kötelelőteljesítésre, s így az ő erkölcsi súlyukat is növelné ez. A történelem igen sok példát szolgáltatott már arra, hogy az erkölcsi szempontok figyelmen kívül hagyása, az előrelátás hiánya, megfelelő időben való eselekvés elmulasztása milyen súlyos következményekkel járt. Napjainkban talán éppen a balkáni események mutatják ezt a legvilágosabban. De a magyar külhoni adósságok rendezésének nemcsak ezek az erkölcsi hatásai lennének, hanem hozzásegítenék Magyarországot ahhoz, hogy egy hasznos gazdasági és politikai partnere legyen a demokratikus államoknak, komoly felvevőpiacukká és szállítójukká és Európa ezen térségében fontos bázisukká válhasson. Egyben hozzájárulhatnának ahhoz is, hogy Magyarország mielőbb megteremthesse az előfeltételeit az EU-hoz és a NATO-hoz való csatlakozás, illetve fokozatosan kialakuló szorosabb együttműködésének, mert a jelenlegi hely-

zetben egyes jelek arra mutatnak, hogy ez esetleg belátható időn belül nem lesz megvalósítható.

Az erkölcsi és az előbb említett hatásokon túlmenő jelentősége is lenne a fent vázolt megoldásnak. Sok állam bizonyára ugyanis attól tart, hogy ha Magyarország adósságait elengednék, illetve mérsékelnék, akkor más országok is hasonló igényekkel lépnének fel ellenük. Eladósodott ország talán száz is van a világon, köztük számosan bizonyára még súlyosabb pénzügyi helyzetben is vannak, mint hazánk, de ilyen nagy történelmi-politikai érdemei, mint Magyarországnak, aligha van még a világon egy másik országnak, – talán még Lengyelországnak vannak még hazánkéhoz hasonlítható érdemei.

Hazánk külhoni adósságai elengedésének, illetve csökkentésének esetében fel kellene ajánlani Magyarország külföldi követelésének engedményezését a hazánk adósságait átvállaló országok javára.